

STÁL JÓZSEF

A személyiségi jogot sértő hang- és képfelvétel felhasználhatósága a német bíróságok jogalkalmazásában

A technikai fejlődés nyomán szinte mindenkinek van rögzítést lehetővé tevő mobiltelefonja, az emberek többségének van internetkapcsolata, a számítógépek és a laptopok mindennapi életünk nélkülözhetetlen részeivé váltak, a rögzítőberendezések – diktafonok, videokamerák – bárki számára elérhetők, azok többfunkciósak. A felvételek másolásának, nyilvánosságra hozatalának technikai akadályai nincsenek. A közúti közlekedésben egyre elterjedtebbek a gépjárművekre szerelt videokamerák. A hang-, kép- vagy videofelvétel titokban készítése történhet cél nélkül, de bizonyítékként felhasználás céljából is, még akkor is, ha a készítés idején a felhasználás pontos mikéntje nem tisztázott. A felvételek elkészítése, majd felhasználása során sérelmet szenvedhetnek mások személyhez fűződő jogai, ami szükségszerűen maga után vonja az érdekek feszültségét, amelynek feloldására hivatottak a hatóságok. Utóbbiak által megválaszolandó kérdés az, hogy a felvételt készítő személy érdekeinek érvényesítéséhez fűződő, vagy a rögzítést elszenvető személy titokban maradásához fűződő érdeke fontosabb-e, vagy egyéb szempontokat is figyelembe kell-e venni. A tanulmány annak rövid bemutatására vállalkozik, hogy Németországban miként történik az érdekek mérlegelése, amelynek következtében megválaszolandó az elkészített felvétel felhasználhatóságát érintő kérdés. A szerző hivatása miatt a megközelítés elsősorban a büntetőbíró szemszögéből történik.

Jogsabályi háttér

A német alaptörvény¹ rendkívüli mértékben védi az ember méltóságát és személyiségét: 1. cikkének (1) bekezdése szerint az ember méltósága sérthetetlen, azt óvni és védeni valamennyi állami hatalom kötelessége, míg 2. cikké-

¹ Grundgesetz.

<http://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html#BJNR000010949BJNG001100314>

nek (1) bekezdése alapján mindenkinek joga van személyiségének szabad megvalósítására, ha mások jogait nem sérti, nem az alkotmányos rend vagy erkölcsi törvény ellen irányul.

A szövetségi alkotmánybíróság is megállapította ezen alapjogok elsőrendűségét, egyidejűleg kifejezésre juttatta korlátozhatóságukat is: Az alaptörvény 2. cikk (1) bekezdéséből adódó alapjog védi azokat a jogi helyzeteket is, amelyek szükségesek a személyiség megvalósításához. Ehhez kapcsolódik bizonyos korlátok között, mint a saját kép feletti jog, a kimondott szó feletti jog is. Emiatt alapvetően mindenki maga és egyedül határozhatja meg, hogy ki rögzítse a szavát és a hanghordozóra felvett hangját lejátszhatja-e, és ki előtt játszhatja le. Mindezzel nem kizárt azonban, hogy azokban az esetekben, amikor a közösség jelentős érdekei ezt megkívánják, a terheltnak a titokban készített hangfelvétel felhasználási tilalmához kapcsolódó védendő érdeke háttérbe kerüljön.²

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény³ 8. cikke (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) kimondja: 1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. 2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, vagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.

Az ember méltóságának és személyiségének tiszteletekor fontos a hozzá fűződő adatok védelme, ami miatt a szövetségi adatvédelmi törvény saját maga céljaként határozza meg az egyén védelmét attól, hogy a személyét érintő adatok kezelése során a személyiségi jogában hátrányosan érintsék. A törvény a személyt érintő adatok szerzésére, feldolgozására és felhasználására vonatkozik, bizonyos esetekben akkor is, ha ezt nem közhatalmi szervek végzik. A személyt érintő adatok egy meghatározott, vagy meghatározható természetes személynek a személyi vagy tárgyi körülményeit érintő adatok, amelyek szerzése, feldolgozása és használata akkor lehetséges, ha jogszabály megengedi, előírja, vagy az érintett szabad döntésen alapulóan beleegyezett.

² 2 BvR 454/71, 1973. január 31., <https://www.telemedicus.info/urteile/Allgemeines-Personlichkeitsrecht/Recht-am-eigenen-Wort/207-BVerfG-Az-2-BvR-45471-Heimliche-Tonbandaufnahmen.html>

³ http://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF/Themenseiten/EuropaUndInternationaleZusammenarbeit/EuropaeischeKonventionMenschenrechte.pdf?__blob=publicationFile&v=1

Utóbbit figyelmeztetni kell az adat megszerzésének, feldolgozásának és használatának céljára. A nyilvánosság számára nyitva álló helyiségek berendezésekkel történő megfigyelése csak akkor megengedett, ha ez szükséges közhatalmi szervek feladatteljesítéséhez, a házi jog védelméhez, vagy konkrétan meghatározott célokhoz fűződő jogos érdekek védelmére, és nem áll fenn az érdekelt másik személy védendő érdekeinek túlsúlya. A saját ügyleti célok megvalósításának eszközeként az adatok szerzése, tárolása, megváltoztatása, átadása megengedett, ha ez szükséges az érintettel fennálló jogügyleti, vagy ahhoz hasonló felelősségi körülményhez kapcsolódóan.⁴

A szó bizalmasságának megsértése

A német büntető törvénykönyv⁵ több törvényi tényállással bünteti az ember méltósága, személyisége elleni támadások megvalósítóit. Az egyik:

„201. § A szó bizalmasságának megsértése

(1) Három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki jogosulatlanul

1. más személy nem nyilvánosan elhangzott szavát hanghordozóra felveszi vagy

2. egy így előállított felvételt felhasznál vagy harmadik személy részére hozzáférhetővé tesz.

(2) Ugyanígy büntetendő, aki jogosulatlanul

1. más személynek a nem a tudomásának célzott, nem nyilvánosan elhangzott szavát lehallgatási készülékkel lehallgatja vagy

2. más személynek az (1) bekezdés első fordulata szerint felvett, vagy (2) bekezdés első fordulata szerint lehallgatott, nem nyilvánosan elhangzott szavát szó szerint vagy jellemző tartalma szerint nyilvánosságra hozza.

Az első mondat második fordulata szerinti cselekmény csak akkor büntethető, ha a nyilvánosságra hozatal alkalmas arra, hogy más személy jogos érdekeit hátrányosan érintse. Nem jogellenes, ha a nyilvánosságra hozatal jelentős közösségi érdekek védelme céljából történik.

⁴ Bundesdatenschutzgesetz 1. § (1), (2) bek., 3. § (1) bek., 4. § (1) bek., 4/A §, 6/B §, 28. § (1) bek.

https://www.gesetze-im-internet.de/bdsg_1990/BJNR029550990.html

⁵ Strafgesetzbuch (StGB, a tanulmányban: btk.).

<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>

(3) Öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki hivatalos vagy a közszolgálat iránt különösen elkötelezett személyként sérti meg a szó bizalmasságát [(1) és (2) bekezdések].

(4) A kísérlet büntetendő.

(5) Az elkövető vagy a résztvevő által használt hanghordozók vagy lehallgatókészülékek elkobozhatók. A 74/A § alkalmazandó.”

A tényállás védelmezi a szó bizalmasságát. A jogi tárgy a privát szféra, az általános személyiségi jog. Más személynek a nem nyilvánosan elhangzott szavát védi, nem szükséges azonban a szó különleges bizalmassága. A beszélgetés egyszerű „meglesése” nem esik a tényállás alá. Kizárólag a nem nyilvánosan elhangzott szónak hanghordozóra történő felvétele vagy lehallgatási készülék használata büntetendő. A beszélgetés lehet távollévők közötti is (például telefonon). Elkövetési magatartások: 1. felvétel hanghordozóra, amely magában rejti az akusztikus visszaadás lehetőségét, egy már létező felvétel másolása nem valósítja meg (ezt) a bűncselekményt; 2. az így készített felvétel használata; 3. lehallgatás lehallgatókészülékkel; 4. nyilvánosságra hozatal. A jogosulatlanságot érintően a megengedettség kizárólag törvényi engedélyen, különösen az alaptörvényen és a büntetőeljárás törvényen alapulhat, amelyek kizárólag állami intézményeknek állnak rendelkezésükre (például fedett nyomozás, engedélyezett lehallgatás). A minősített eset megvalósulásához szükséges az összefüggés a hivatali tevékenységgel. A kísérlet megállapíthatósága a hangfelvétel sikertelen elkészítése, illetve sikertelen lehallgatási intézkedés esetén jöhet szóba, míg a készülék beépítése vagy előkészítése büntetlen előkészület. Az (1) és (2) bekezdés szerinti elkövetés kizárólag indítványra üldözhető, azt a sértett – halála esetén a hozzátartozó –, illetve a szolgálati elöljáró teheti meg, de a vádat nem az indítványozó képviseli magánvádlóként.⁶

A legitimebb életterület megsértése képfelvétellel

A német btk.-ba a 201/A §-sal új törvényi tényállást vezettek be 2004. augusztus 6-i hatállyal azért, hogy a 201. § által át nem fogott élethelyzetek is védhetők legyenek. Addig kizárólag a kép- és videofelvételnek az ábrázolt személy beleegyezése nélküli terjesztése és nyilvános szemlére tétele volt

⁶ Részletesebben például Georg Küpper: Strafrecht, Besonderer Teil 1, Aufl. 3. Berlin, 2007, S. 94–98.; Anwaltkommentar StGB, Heidelberger Kommentar. Aufl. 2., Heidelberg, 2015, S. 139–146.

büntetendő, ami miatt kritika érte a büntetőjogi egyenlőtlen védelmet. A technikai fejlődéssel ugyanis mindenki abba a helyzetbe került, hogy bárhol, bármikor, bárkiről felvételt készítsen és közzétegye akár a világhálón, ahonnan nem vagy csak nagyon nehezen távolítható el, sőt konkrét személyi adatokat lehet hozzá rendelni.

„201/A § A legszemélyesebb életterület megsértése képfelvétellel

(1) Két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki

1. jogosulatlanul képfelvételt készít vagy továbbít olyan személyről, aki lakásban vagy a betekintés elől különösen védett helyiségben tartózkodik, és ezáltal az ábrázolt személy legszemélyesebb életterületét megsérti,

2. jogosulatlanul készít vagy továbbít képfelvételt, amely más személy kiszolgáltatottságát mutatja, és ezáltal az ábrázolt személy legszemélyesebb életterületét megsérti,

3. az első vagy második fordulat szerint előállított képfelvételt használ vagy harmadik személy részére hozzáférhetővé tesz vagy

4. az első vagy második fordulat szerinti, jogosulatlanul előállított képfelvételt szándékosan jogosulatlanul harmadik személy részére hozzáférhetővé teszi és ezáltal az ábrázolt személy legszemélyesebb életterületét megsérti.

(2) Ugyanígy büntetendő, aki jogosulatlanul hozzáférhetővé tesz harmadik személy részére más személyről képfelvételt, amely alkalmas arra, hogy az ábrázolt személy tekintélyét jelentősen károsítsa.

(3) Két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki képfelvételt, amelynek tárgya tizennyolc év alatti más személy meztelensége,

1. előállítja vagy kínálja azért, hogy azt harmadik személynek ellenszolgáltatásért megszerezze, vagy

2. magának vagy harmadik személynek ellenszolgáltatásért megszerzi.

(4) Az első bekezdés második fordulata – az első bekezdés harmadik és negyedik fordulatával összefüggésben sem –, a második és a harmadik bekezdés nem vonatkoznak cselekményekre, amelyek jelentősen jogos érdekek érvényesítését, különösen a művészetet és a tudományt, a kutatást vagy az oktatást, a kortörténet vagy a történelem eseményeiről történő tudósítást vagy hasonló célokat szolgálnak.

(5) Az elkövető vagy a résztvevő által használt képhordozók, valamint képfelvevő gépek vagy hasonló technikai eszközök elkobozhatók. A 74/A alkalmazandó.”

A védett jogi tárgy a személynek a saját kép védelméhez fűződő rendelkezési, információs önmeghatározási joga, tehát az intim szféra, amelyen érteendő például betegség, halál, szexualitás, érzelmi viszony, meztelenség, illemhely, öltöző, szauna, szolárium. A szabályozás nem csupán a rejtett képfelvételt érinti, hanem például a nyilvános rendezvényeken készített felvételeket is, amikor a vendégeket megörökítik, majd a felvételt megjelenítik, akár reklám céljára felhasználják. Az elkövetési magatartás az előállítás, amikor a képet a hordozóra tárolják, valamint a közvetítés, amely lehet élőben történő továbbadás, de közbenső tárolás is. A védendő térbeli hely a lakás (szállodai szoba is) és a betekintés elől különösen védett hely (például illemhely, öltöző). Így büntetendő „az előállító, aki képfelvételt készít egy másik személyről, aki lakásban vagy betekintés elől különösen védett helyiségben tartózkodik, és ezáltal a személy legszemélyesebb életterületét megsérti. [...] érint minden olyan képfelvételt, amelyek a sértett beazonosítási jegyei alapján a saját személyéhez rendelkezhetők. [...] Mivel a joggal szembeni támadás a képfelvétel elkövető általi készítésében megvalósul, anélkül, hogy a felvétel későbbi lehetséges továbbadását vagy terjesztését megvalósítaná, szükségtelen az eredményt függővé tenni attól, hogy az ábrázolt személyt harmadik személy beazonosította.”⁷ A jogosulatlansággal kapcsolatban a 201. §-t érintően írtak irányadók. A bűncselekmény csak indítványra büntethető, kivéve, ha a hatóság a különös közérdeklődés miatt hivatalból szükségesnek tartja a bűnüldözést.⁸

A szövetségi alkotmánybíróság iránymutató álláspontja

Az alkotmánybíróság egyik határozatának⁹ alapját az az alkotmányjogi panasz adta, amely a titokban készített hangfelvétel nyomozati eljárásban történő felhasználhatóságát sérelmezte az adócsalás, csalás és magánokirat-hamisítás miatti nyomozás során. A felvételt magánszemély készítette a panaszossal folytatott, ingatlan adásvételére vonatkozó megbeszéléskor, majd a nyomozás során a rendőrségnek átadta. Az ügyész indítványára a bíróság elrendelte bi-

⁷ Szövetségi bíróság 4 StR 328/14, 2015. február 26., <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=1b35953792d80a257a6f4eca6ae51bd7&nr=70500&pos=0&anz=1>

⁸ Részletesebben Georg Küpper: i. m.; Anwaltkommentar StGB... i. m.

⁹ <https://www.telemedicus.info/urteile/Allgemeines-Persoenslichkeitsrecht/Recht-am-eigenen-Wort/207-BVerfG-Az-2-BvR-45471-Heimliche-Tonbandaufnahmen.html>

zonyítékként történő felhasználását azzal az indokkal, hogy bizonyítási eszközként jelentősége lehet. A terhelt ezzel szembeni panaszát a fellebbviteli bíróság elutasította, érvelése szerint a hangfelvételen kívül más megfelelő bizonyítási eszköz nem áll rendelkezésre. Az alkotmányjogi panasz az utóbbi döntés ellen irányult.

Az indokok szerint az alaptörvény biztosítja a magánélet-alakítás sérthetlenségét, amely mentes a közhatalom ráhatásától is. Azonban a magánélet nem minden területe áll e védelem alatt. Közösségi polgárként mindenkinek el kell szenvednie állami intézkedéseket, amelyeket a közösség jelentős érdekében az arányosság követelményének szigorú tiszteletben tartásával fogantatosítanak, amennyiben azok nem a privátélet-alakítás sérthetetlen területét érintik hátrányosan. Az alaptörvény biztosítja mindenkinek a jogot személyiségének szabad megvalósítására, amennyiben mások jogait nem sérti, nem az alkotmányos rend vagy erkölcs ellen irányul. Ez az alapjog védi azokat a helyzeteket is, amelyek a személyiség megvalósításához szükségesek. Ehhez tartozik bizonyos határokon belül a saját képhez fűződő jog mellett a kimondott szóhoz fűződő jog is. Emiatt alapvetően mindenki saját maga határozhatja meg, hogy a szavát ki veheti fel és játszhatja le.

A személyiség sérthetlensége jelentősen károsodna, ha mások az akarata nélkül, vagy azzal szemben a nem nyilvánosan kimondott szavával belátásuk szerint rendelkezhetnének. Az emberi kommunikáció elfogulatlanságát zavarná, ha mindenkinek azzal a tudattal kellene élnie, hogy minden egyes szava, talán meggondolatlan és önuralom nélküli megnyilvánulása, egy ideiglenes állásfoglalása, egy különleges helyzetből érthető szóválasztása más összefüggésben előhozható lenne. A magánbeszélgetéseket gyanakvás és félelem nélkül kell tudni folytatni. A tárgybeli beszélgetés bizalmas volt, felvétele titokban történt, a felhasználás a saját szó feletti alkotmányos rendelkezési jogot sérti. Vannak azonban esetek, amelyek kiesnek az alkotmányos védelem alól, mert nem a saját szó feletti jogról van szó, például üzleti megbeszélések, megrendelések, tőzsdei hírek, amelyek objektív tartalma annyira előtérben van, hogy a beszélő személyisége háttérbe kerül és a szó elveszti privát jellegét. Csupán az adott esetben, annak különlegességei alapján dönthető el, hogy egy titokban készített hangfelvétel mikor érinti a privátélet-alakítás sérthetetlen területét. A vizsgált esetben az üzleti partnerek adásvételhez kapcsolódó különböző álláspontjaikat fejtették ki, a sérthetetlen intim szférához tartozó dolgokról nem beszéltek. Mivel nem a közhatalomnak az abszolút védett személyiség területére történő ráhatásáról van szó, a hangszalag felhasználása megengedett lenne, ha a közösség jelentős érdekével alátámasztható lenne.

Nem erről van azonban szó. Az alaptörvény a személyiség megvalósításának kiemelt helyet ad. Az állami intézkedések csupán az arányosság szigorú betartása mellett megengedettek. Az alaptörvény különös jelentőséget tulajdonít a hatékony jogalkalmazásnak is, fontos a hatékony bűnüldözés, a lehető legteljesebb valóságmegállapítás. A személyiség szabad megvalósításához fűződő alkotmányos jog és a hatékony jogszolgáltatás szükségessége jelentős módon állhat egymással ellentétben, amelynek feloldásakor azt kell megállapítani, hogy e két elv közül a konkrét esetben melyiknek van nagyobb súlya. A terhelt védelemre méltó akkor is, amikor a tudomása nélkül hangszalagon rögzített megnyilvánulását ellene használják fel. Mindezzel nem kizárt azonban, hogy azon esetekben, amikor a közösség jelentős érdekei ezt megkívánják, a titokban készített hangfelvétel felhasználási tilalmához kapcsolódó védendő érdeke háttérbe kerüljön. Emiatt általában nem fog alkotmányos aggályokba ütközni, ha a hatóságok a súlyos kriminalitás eseteiben bűnelkövetők személyének megállapítása, vagy jogtalanul terhelt személyek mentésének érdekében titokban készített hangfelvételt használnak fel. Kiemelten fontos az arányosság. Figyelembe kell venni, hogy a hangfelvétel értékelése milyen mélyen hatol be az érintett személyiségébe, másrészt vizsgálendő a konkrétan szóba jöhető jogtalanság. Az sem jelentőség nélküli, hogy a hangfelvétel felhasználása valamennyi más, jogilag megengedett lehetőség kimerítése után a súlyos bűncselekmény elkövetőjének megállapítása vagy ártatlan személy mentésének egyetlen eszköze-e. Ügyelni kell arra is, hogy mennyire biztosítható az egyidejűleg rögzített, a büntetőeljárás szempontjából nem releváns megnyilvánulások megismerésének – például tárgyaláson történő lejátszás esetén – csupán az eljárás résztvevőire korlátozása.

Az alkotmánybíróság a döntést megsemmisítette, és új eljárás lefolytatását rendelte el, mert abból nem volt kivehető, hogy az esetben olyan súlyú jogtalanság áll fenn, vagy közösségi érdekek olyan mértékben érintettek, amelyekkel szemben a panaszos alaptörvényi jogainak háttérbe kellene kerülniük.

A titokban, illetve engedély nélkül készített felvételek bizonyítékkénti értékelhetősége büntetőügyekben

Az egyik emberölési ügyben a tanú a rendőrségen elmondta, hogy a családtagjainak közül lehet a cselekményhez, átadott egy hangfelvételt, amelyen az édesanyjával folytatott beszélgetése hallható. A bíróság bizonyítékként értékelte a hangfelvételt, és a vádlottakat életfogytig tartó szabadságvesztésre

ítélte. A jogorvoslatra eljáró szövetségi bíróság kifejtette¹⁰, hogy a hangfelvétel bizonyítékként nem értékelhető, mert azt olyan személy adta át, aki utólag a vallomás tételét megtagadta, azon a tanú által folytatott beszélgetés hallható, az ilyen bizonyíték a vallomás része, és nem használható fel csupán azért, mert ő azt önszántából készítette. Egyébként a jogorvoslatot visszautasította, de nem azért, mert a hangfelvétel titokban készült, hanem azért, mert a tanú mentességi joga miatt nem lehetett volna felhasználni. Ez azonban nem hatott ki az ítélet megalapozottságára, mert a vádlottak bűnösségét más bizonyítékok is alátámasztották.

Egy másik ügyben a bíróság elítélte a vádlottat, aki megkísérelt behatolni egy lakásba, ennek során felvételt készített róla a tulajdonos által telepített kamera.¹¹ Az orvos szakértő megállapította a haj, a homlok, a szemkörnyék, az orr, a száj és az áll vonalai alapján annak nagy valószínűségét, hogy az ábrázolt személy a terhelt. A bíróság érvelése szerint a felvétel a szakértői vélemény előterjesztéséhez, továbbá a tárgyaláson felhasználható. Ha a vádlott személyiségi jogainak megsértése észlelhető a felvételen, akkor ez a közöség bűnüldözési igényével szemben háttérbe szorul. A vádlott figyelmét nem hívták fel a felvétel készítésére, figyelembe kell venni azonban, hogy a társasházban nem jogszerűen tartózkodott. Emiatt az ottani jogellenes tartózkodásából kell kiindulni, amely a személyiségi jogait – így a saját kép feletti jogát – korlátozza. A bűnüldözéshez fűződő általános érdek túlsúlyba kerül a vádlott személyiségi jogának rovására.

Egy további ügy tárgya az volt, hogy a vádlott a szomszédban lévő óvoda egyik alkalmazottjának parkoló gépkocsiját megkarcolta. A bíróság a vádlott tagadása ellenére megállapította a bűnösségét.¹² A sértett férje a gépkocsi műszerfalára kamerát szerelt fel, mert a személygépkocsit már korábban is meg rongálták. A bíróság álláspontja szerint nem áll fenn bizonyítékértékelési tilalom, a készítő tanú a felvétel segítségével tudta az észlelését alátámasztani, nála jelentős érdek mutatkozik a bizonyításra. Bizonyítékértékelési tilalom csak akkor lenne megállapítható, ha a bizonyítékszerzés extrém módon jogellenes lenne, jogosulatlan alapjogsértést valósítana meg. Az államnak a cse-

10 1 StR 137/12, 2012. október 23. <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=b5b8392ccb54520e444a247e1dee526&nr=62058&pos=0&anz=1>

11 Kölni járásbíróság 526/14, 2015. november 11. <http://www.datenschutz.eu/urteile/Bilder-aus-einer-Videokamera-im-Strafverfahren-verwertbar-Amtsgericht-K%C3%B6ln-20151111/>

12 Neu-ulmi járásbíróság 4 Cs 332 Js 15983/13, 2014. december 9. <http://www.verkehrsrecht.gfu.com/2016/03/die-dashcam-und-der-nachbarschaftsstreit-ag-neu-ulm-verwertet-aufnahmen-im-strafverfahren/#more-3726>

lekmény felderítéséhez fűződő érdeke jelentős a terhelt információs önmeghatározási jogával szemben. A felvétel a vádlottat nem sértette az intim vagy privát szférájában, a vádlott az elkövetés idején a nyilvánosság része volt. Nem súlyos bűncselekményről van szó, de azt a jelentős kár miatt sem lehet bagatellizálni. Túlságos, elkerülendő adatszerzés sem állapítható meg. A felvételtől kivehető, hogy a vádlott a személygépkocsijához megy, abba beül, a könyöke látható az ablakban éppen akkor, amikor elhalad a sértett személygépkocsija mellett. Ezután extrém karcolási hang hallható.

Egy másik ügyben a bíróság a vádlottat zaklatás, a közlekedés gondatlan veszélyeztetése és becsületsértés miatt ítélte el, mert váratlanul hajtott a sértett gépkocsija elé, őt hirtelen fékezésre kényszerítve, majd köztük a közeli parkolóban veszekedés alakult ki.¹³ A sértettnek feltűnt a vádlott közeledése, ezért aktiválta a belső visszapillantó tükör mellé szerelt kamerát, és felvételt készített.

A bíróság álláspontja szerint a felvétel készítése nem ütközött az adatvédelmi törvénybe. A bizonyítási eszközök büntetőjogi értékelése és az anyagi valóság és igazság utáni kutatás során nincs annak jelentősége, hogy a sértettet a biztosító kötelezte-e a kamera alkalmazására. Ha ő aktuális és konkrét ok miatt, elővigyázatosságból bizonyítási eszközt készít a baleseti eseményt érintő felelősség tisztázására, akkor ez összehasonlítható a konkrétan meghatározott jogügyleti célok megvalósítására az adatvédelmi törvényben meghatározott esetekkel. Nem érthető, hogy miért kellene különbséget tenni a különböző vétkességi körülmények között. Az érintett mindig konkrétan meghatározott, vagyoni érintettségű jogügyletet valósít meg a gépjármű üzemeltetésével összefüggésben, emiatt az adatvédelmi törvény engedélye fennáll. A sértettnek a bizonyítékbiztosítási célból történő felvétel készítéséhez és a vádlottnak az információs önmeghatározási sérthetlenséghez fűződő érdekének mérlegelésekor az előbbi túlnyomó. Mértékadó, hogy a rövid, aktuális esemény miatt készített felvétel csak a gépkocsikat, de nem annak utasait, és kizárólag közlekedési eseményt örökít meg. A vádlott személyi életvezetésének abszolút középpontja nem érintett, jogának sérelme csekély, mialatt a sértettnek a hatékony jogvédelemhez fűződő érdeke különösen nagy. A közlekedési baleseti események felderítéséhez alig találhatók megbízható bizonyítási eszközök, a tanúvallomások gyakran pontatlanok és szubjektívek, a szakvélemények jelentős költségekkel járnak. A kamera aktuális esemény

¹³ Nienburgi járásbíróság, 4 Ds 155/14, 2015. január 20.

<http://www.rechtsprechung.niedersachsen.de/jportal/portal/page/bsndprod.psml?doc.id=KORE210042015&st=null&showdoccase=1>

miatti alkalmazása a konkrét esetben a bizonyításra alkalmas, szükséges és arányos, ami ellen nem megfelelő érv, hogy a felvétellel később visszaélhetnek. Mérlegelni kell, hogy az esetben a hatékony bűnüldözéshez fűződő közösségi érdek vagy a vádlott személyiségi jogának védelme nyomósabb-e. A cselekmény súlyát, a közösség biztonsági igényét, más bizonyítási eszközök fellelhetőségét és az információs önrendelkezési jog sérelmének súlyosságát kell figyelembe venni. A felvétel értékelése szükséges, mert nem áll rendelkezésre más bizonyítási eszköz. Az értékelés is arányos, mert nem maga a vádlott, hanem a gépkocsija látható. Fennállt a lehetőség, hogy a vádlottat hosszabb szabadságvesztésre kell ítélni, és a járművezetéstől el kell tiltani. Mivel ezek az intézkedések mindenekelőtt a közúti közlekedés jövőbeni biztonságára vonatkozó minden polgár érdekének védelmére hivatottak, a vádlottnak az információs önrendelkezési joga a hatékony bűnüldözéshez fűződő közösségi érdekekkel szemben háttérbe lép. Ezzel szemben nem hozható fel az, hogy a felvétel sértett által elérni kívánt célja – a felelősség kizárása – nem egyezik meg az értékelés büntetőbíróóság által követett céljával.

A vádlottnak a titkosság védelmére vonatkozó igénye csak akkor lenne túlnyomó, ha meg nem engedett felügyelettel szemben védekezne, így akkor, ha mások saját hatalmi igényükből készítenének kamerával adatokat büntetőeljárás céljából, és így „segédseriffé” tennék magukat. Ha a kamerát a konkrét felelősséghez kapcsolódóan bizonyítékbiztosítási célból üzemeltetik, az értékeléshez nem fűződik kétely. Mivel a vádlott terhére nemcsak a közlekedés biztonsága veszélyeztetését róják, hanem egyéni érdekek és jogok – élet, testi épség, akarati szabadság, vagyon – sértését, a sértettnek tekintendő személy ebből eredő eljárásjogi és anyagi jogi helyzete megalapozza a felvétel felhasználását, még akkor is, ha azt más célból készítette. A felvételnek kiemelkedő jelentősége van a tényállás megállapításakor, abba a helyzetbe helyezi a bíróságot, hogy a vádlott védekezését és a sértett vallomását a történések összhangjában értékelje, közvetlen megtekintése teszi lehetővé a komplex történet aggálytalan megállapítását és az adatok összességükben történő értékelését.

A bíróság előtti szabálysértési eljárás

Mindegyik ország jogában megfigyelhető a büntető- és a szabálysértési jog különös hasonlósága, általában a büntető anyagi és -eljárási szabályokat ren-

delik alkalmazni a szabálysértések elbírálására. Erről a hasonlóságról van szó Németországban is.¹⁴

Az egyik ügyben az érintettet pénzbírsággal sújtották és a járművezetés-től eltiltották, mert áthajtott a kereszteződésen a jelzőkészülék tilos jelzése ellenére. A jogorvoslat szerint jogellenesen vették figyelembe az egyik tanú gépkocsijába szerelt kamera felvételét. A bíróság az alapján állapította meg a haladás körülményeit, a látási és forgalmi viszonyokat, kifejtette, hogy anélkül a felelősséget nem lehetett volna megállapítani.

A másodfokú bíróság¹⁵ szerint a felvétel elkészítése behatolás volt az érintettnek az alaptörvény által garantált információs önrendelkezési jogába, amely alapján mindenki saját maga döntheti el, hogy milyen kereteken belül engedi meg személyes adatainak felhasználását. Bizonyítékértékelési tilalom nem következik az adatvédelmi törvény előírásaiból, ilyen csak kivételesen ismer mind a büntető-, mind a szabálysértési eljárás, amelyeknek nem céljuk a valóság „mindenáron” történő feltárása, azt az értékelési tilalom is korlátozza. Törvényi rendelkezés hiányában bizonyítási tilalom csupán kivételesen, az egyedi esetben és valamely elsőbrendű érdek miatt állhat fenn, így akkor, ha valamely jogi érdekek minden jogi alaptól távol, olyan masszívan szenvednének sérelmet, hogy ezáltal a nyomozás mint jogállami alapelvek szerint folytatandó eljárás tartósan sérelmet szenvedne, ha a nyomozati intézkedések által okozott sérelmek súlyosak, tudatosak, önkényesek vagy az alaptörvényi követelményeket tervszerűen figyelmen kívül hagyták. A bíró nem akadályozott egy olyan videofelvétel értékelésében, amely nem a privát szférába enged betekintést, hanem közlekedési eseményeket dokumentál, valamely érintett személyének felkutatását teszi lehetővé, ha ez valamely súlyos közlekedési szabálysértés üldözéséhez szükséges. Az ügyben az összértékelés során a jelentős közlekedési szabályszegés üldözéséhez fűződő általános érdek túlsúlyban van az érintett védendő érdekeivel szemben.

Figyelembe kell venni a közlekedés biztonságához fűződő jelentős érdek, jelen esetben, hogy nem bagatell szabályszegésről van szó, abból jelentős veszély indul ki, ami az üldözését szükségessé teszi. A közlekedés bizton-

14 Szabálysértési törvény (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*). https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/BJNR004810968.html Az eljárás alá vont személyt „érintettnek” nevezik. Az eljárást a közigazgatási hatóság folytatja le, amely a jogorvoslatnak helyt adhat, ellenkező esetben az ügyet az ügyészhez, aki azt a járásbírósággal továbbítja. Utóbbi döntése ellen bizonyos esetekben jogorvoslatnak van helye a másodfokú bírósághoz. 46. § (1) bek.: eltérő rendelkezés hiányában a büntetőeljárás szabályait kell alkalmazni.

15 Stuttgarteri törvényszék 4 Ss 543/15, 2016. május 4. http://lrbw.juris.de/cgi-bin/laender_rechtsprechung/document.py?Gericht=bw&nr=20716

ságának fenntartása az intenzív közlekedési forgalom, a szabályszegések jelentős száma miatt fontos érdek, amely levezethető az alaptörvénynek az emberi élet és testi épség védelmére vonatkozó rendelkezéséből is. A felvétel készítését nem az állam kezdeményezte azért, hogy alkotmányos garanciákat hagyjon figyelmen kívül, és nem magánszemély készítette ismételt és tudatosan, hatalomvágytól vezéreltetve. Nem jogtétel, hogy a büntető- és szabálysértési eljárásban mindig tiltott lenne a magánszemélyek által beszerzett bizonyítékok értékelése, még akkor sem, ha ezeket törvénysértéssel szereztek be. Ugyanígy nem lenne akadálya az értékelésnek, ha a felvételt rendőrszolgálat vagy fix berendezés rögzítette volna.

Egyéb bizonyítékok nem álltak rendelkezésre, csekély az érintett információs önrendelkezési jogának sérelme, a rögzített adatok nem a magánszférájára vonatkoznak. A gépjárművek rendszámmal ellátásának, adott esetben menetlevél vezetésének előírása is mutatja: a jogalkotó el akarta kerülni, hogy a közlekedés résztvevője anonimitásra hivatkozhasson. A felvétellel további személyek információs önrendelkezési joga sem sérült, ők a felvételen még rövidebb ideig láthatók, a közúti közlekedésben való részvétellel saját magukat helyezték más személyek látókörébe.

Kitekintés egyéb eljárásokra

A *munkaügyi eljárásban* irányadónak tartják a szövetségi munkaügyi bíróság egyik, munkahelyen elkövetett lopás miatt történt felmondás jogszerűségéhez kapcsolódó döntését.¹⁶ Annak lényege szerint a polgári eljárás nem ismeri a jogellenesen szerzett bizonyítási eszközök értékelési tilalmát. Sőt, a bíróságot az az alapvető kötelezettség terheli, hogy a felek által felhozott bizonyítékokat figyelembe vegye, ezért a bizonyítékértékelési tilalom csupán kifejezett törvényi előíráson alapulhat. A bíróságnak meg kell vizsgálnia, hogy a titokban megszerzett ismeretek összeegyeztethetők-e az érintett személyiségi jogaival. Ez biztosítja az egyén privát szféráját, információs ön-meghatározását, jogát annak meghatározására, hogy a személyi életterületei ismertté válhatnak-e. Az érintett beleegyezésének hiányában az adatok feldolgozása kizárólag akkor lehetséges, ha alkotmányos előírás megengedi. Előfeltételek hiányában tilos a személyre vonatkozó adatok gyűjtése, feldolgozása, felhasználása. A bíróságok jogosultak olyan ismeretek értékelésére,

¹⁶ 2 AZR 546/12, 2013. június 20. <http://www.bag-urteil.com/20-06-2013-2-azr-546-12/>

amelyeket valamelyik peres fél a személyiségi jogok megsértésével szerzett, ha a bizonyítékok értékelésére vonatkozó érdek az adatok védelmének érdekét meghaladja. A működőképes jogszolgáltatáshoz fűződő általános érdek és az arra vonatkozó érdek, hogy valaki civiljogi igények érvényesítése céljából bizonyítási eszközt szerezzen, önmagában nem elegendő a felhasználáshoz, hanem ehhez egyéb kiegészítő körülmények szükségesek. Utóbbihoz kapcsolódóan erről van szó, ha a bizonyító fél más adatforrás hiányában, végszükségben, vagy ahhoz hasonló helyzetben van. Olyan felvételek használhatók fel, amelyek az ilyen szükségszerű helyzetet visszaadják.

A *közigazgatási bíráskodásban* a gépkocsiba szerelt kamera felvételeinek bizonyítékkénti értékelhetőségét kritikusan szemlélik, túlnyomó részben elutasítják.¹⁷

A *civil jogalkalmazási gyakorlat* nem egységes az engedély nélkül készített felvételek bizonyítékként történő felhasználhatóságának kérdésében.

A szövetségi bíróság megállapította¹⁸: a titokban készített (telefon)beszélgetések tilalma elvileg fennáll az üzleti ügyekkel kapcsolatban folytatott beszélgetések esetén is, a kimondott szó feletti rendelkezési jog megsértésének jogellenessége nem szűnik meg a sérelmet okozó azon érdeke által, hogy az engedély nélkül készített hangfelvételt civiljogi igények érvényesítése céljából felhasználja, a felhasználás a civiljogi perben nem tiltott csupán azért, mert azzal kizárólag vagyoni érdekeket érvényesítenek.

Mértékadó az alkotmánybíróság döntése, amely szerint¹⁹ az alaptörvényből adódó, a kimondott szón fennálló jog biztosítása véd a lehallgatókészülék alkalmazásától, amelyet a beszélgetés résztvevője a beszélgetésben részt nem vevő másik személy számára átad; ez a jog megilleti a magánjog jogi személyeit is. A kommunikáció védelmezendősége nem függ attól, hogy a beszélgetés bizalmas tartalmú volt, vagy a telefonáló felismerhetően súlyt helyezett a bizalmasságra és annak sincs jelentősége, hogy a lehallgatókészülék a btk. 201. § (2) bekezdés első fordulata szerinti-e, jóllehet a büntethetőség annak kiindulópontja, hogy jogilag különösen védett helyzetről van szó. Az általános személyiségi jog alkotmányos védelme azonban nem függ attól, hogy a jogrend ahhoz kiegészítő büntető védelmet fűz-e, a beszélgetésben részt ve-

17 Például ansbachi közigazgatási bíróság AN 4 K 13.01634, 2014. augusztus 12.

<https://openjur.de/u/712019.html>

18 VI ZR 83/87, 1987. október 13. <https://www.zip-online.de/heft-23-24-1987/zip-1987-1572-unzulaesigkeit-des-heimlichen-mitschneidens-von-telefon-gespraechen-grundsuetzlich-auch-im-geschaeftsv/>
19 I BvR 1611/96, 2002. október 9.

https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2002/10/rs20021009_1bvr161196.html

vők önmeghatározási joga azon túl is védett. A bírósági eljárásban a bíró az eljárási résztvevők előtt az állami hatalom közvetlen gyakorlójaként lép fel, ezért az eljárása során az alapjogokhoz kötött és elkötelezett a jogállami eljárásalakítás során. A jogállami elvből következik a fair bizonyítás szükségessége is. A működő büntető- és civiljog-alkalmazás mint általános érdek nem elegendő ahhoz, hogy mindig egyenlő, vagy akár magasabb érdekekből lehessen kiindulni, mint amely fűződik az általános személyiségi joghoz. További aspektusokat kell figyelembe venni, amelyekből megállapítható a bizonyítási érdek védendősége az általános személyiségi joggal szemben: ez a büntetőeljárásban a súlyos bűncselekmény felderítése lehet, de a civil eljárásban is előállhatnak helyzetek, amelyekben az állandóan jelenlévő egyszerű bizonyítási érdeken túl a bizonyításhoz fűződő érdek különös jelentőséget kap. Erről lehet szó akkor, ha a bizonyító fél végszükségben, vagy ahhoz hasonló helyzetben van, például amikor ismeretlen telefonáló személyének megállapítása szükséges. Ezzel szemben nem elegendő egyedül az arra vonatkozó érdek, hogy valaki bizonyítási eszközt biztosítson civiljogi igények érvényesítéséhez. Hatályon kívül helyezés történt, mert az ítéletből hiányoztak az ilyen különleges helyzetre vonatkozó megállapítások.

Megfigyelhető a különböző jogterületek eltérő szemléletmódja. Ékes példaként említhető az az eset, amikor a kamerafelvétel bizonyítékként történő értékelhetősége mellett állást foglaló büntetőbírósági döntéssel²⁰ szemben, az ezen ügy vádlottja és egy társa által felperesként – a büntetőügybeni sértett és a kamerát felszerelő tanú mint alperesek ellen – indított polgári peres ügyben a bíróság a kamerázás megszüntetését és a felvételek törlését rendelte el.²¹ Indokai szerint az álló helyzetben lévő, a közlekedés számára nyitva álló tér mellett a szomszéd kapubejáróját filmező kamera üzemeltetése az adatvédelmi törvény szerinti videofelügyeletet valósít meg, sérti az információs önrendelkezési jogot, ezért tilos. Jóllehet az alperesek igazolták, hogy a kamera üzemeltetésével károkozások felderítését akarják elérni, a felpereseknek a privát szféra védelmére vonatkozó érdeke nyomatékosabb, nem várható el tőlük, hogy őket állandó felügyeletnek tegyék ki. A vandalizmus elméleti lehetősége nem elegendő az alperesek azon igényének alátámasztására, hogy a felperesek ingatlanát nekik tetsző időben felügyelet alatt tartsák. A tiltott módon beszerzett bizonyíték csak kivételesen használható fel, így

²⁰ Lásd a 12. lábjegyzetben hivatkozott ügy.

²¹ Memmingeni törvényszék 22 O 1983/13, 2016. január 14. [http://www.gesetze-bayern.de/\(X\(1\)S\(qjkmruv0jbgwzuwg30otiuj\)\)/Content/Document/Y-300-Z-BECKRS-B-2016-N-01288?AspxAutoDetectCookieSupport=1](http://www.gesetze-bayern.de/(X(1)S(qjkmruv0jbgwzuwg30otiuj))/Content/Document/Y-300-Z-BECKRS-B-2016-N-01288?AspxAutoDetectCookieSupport=1)

akkor, ha a védett saját szféra védelméhez fűződő igény nyomatékosabb, az alperesek ilyen túlnyomó érdeke azonban nem állapítható meg. „Egy ilyen jogellenesen beszerzett videofelvétel elfogadása a fedélzeti kamerák további elterjedéséhez és ezáltal a közúti közlekedés állandó és teljeskörű felügyeletéhez vezetne, az információs önrendelkezési jog teljesen megszűnne.”

Ezzel szemben egy másik bíróság egy parkolás során bekövetkezett baleset miatt kártérítés iránt indított perben a személygépkocsiba szerelt videokamera felvételét bizonyítékként értékelte.²² Anélkül a kirendelt szakértő nem volt abban a helyzetben, hogy a balesetet rekonstruálja, az tette lehetővé a tényállás tisztázását. A bíróság az adatvédelmi törvény alapján fennálló értékelési tilalmat nem találta megállapíthatónak, mert előírása éppen a felvétel elkészítésének lehetőségét teremti meg a jogos igény érvényesítése céljából, feltéve, hogy harmadik személyek védendő érdekei nem túlnyomók. A polgári eljárásban a felvétel értékelhetőségénél az érdekek átfogó értékeléséből kell kiindulni, amelynek során a jogalkalmazás működőképességének – ha nem is elsősorban, de – jelentős súlya van. A bíróságnak értékelést kell fogadatosítania az alperesnek alaptörvényi információs önrendelkezési joga, a felperesnek a felvétel értékelhetőségéhez fűződő érdeke, valamint a közönségnek a bírósági döntés helyességéhez fűződő érdeke között. Erre tekintettel megállapította a felperesi érdekek túlsúlyát, és a keresetnek helyt adott.

A civiljogi ügyekben eljáró további bíróságok egy része igenlően²³, másik része nemlegesen²⁴ foglalt állást ahhoz kapcsolódóan, hogy a gépjárművekbe szerelt fedélzeti kamera felvételei bizonyítékként felhasználhatók-e. A probléma abból adódik, hogy az alsófokú bíróságok az adatvédelmi törvényt nem egységesen értelmezik, és hiányoznak a felsőbb bíróságok döntései.

Zárógondolatok

A technikai fejlődés szinte határtalanul nyitotta meg a magánszemélyek számára is a bizonyítékok beszerzésének lehetőségét. Németországban is a jogal-

²² Nürnberg-fürthi törvényszék, 2 O 4549/15, 2016. február 8.

<http://www.juris.de/jportal/portal/page/fpgesetze.psml?nid=jpr-NLVK000009716&cmsuri=%2Fgesetzesportal%2Fde%2Fnachrichten%2Fzeigenachricht.jsp>

²³ Például müncheni járásbíróság 343 C 4445/13., 2013. június 6.

<http://www.verkehrlexikon.de/Texte/Rspr6486.php> ; landshuti törvényszék 12 S 2603/15., 2015. december 1. <http://www.verkehrlexikon.de/Texte/Rspr7736.php>

²⁴ Például müncheni járásbíróság 345 C 5551/14, 2014. augusztus 13. <https://openjur.de/u/712753.html> ; heilbronni törvényszék 13 S 19/14, 2015. február 17. <https://openjur.de/u/760779.html>

kalmazó szervekre hárul ezek értékelése, ennek során szükségszerű az egymással ellentétes, a rögzítő és a rögzítést elszenvedő személy érdekének mérlegelése, de szerephez jut a közösségnek a valóság megállapításához, a jogellenes cselekmények elkövetőinek üldözéséhez, a hatékony igazságszolgáltatás megteremtéséhez fűződő társadalmi érdek is.

Látható, hogy a német bíróságok mindig kitérnek az egyedi, konkrét ügy speciális körülményei feltárásának szükségességére, amelynek következtében eldöntendő, hogy az egymással szemben álló, részben alkotmányossági jogokat is érintő érdekek közül melyik fontosabb. Általánosságban kijelenthető, hogy a német büntetőbíróságok a felvétel elkészítésével jogaiban sértett személy (terhelt) érdekével szemben nagyobb súlyúnak tekintik a sértettek igényérvényesítéséhez és a közösség hatékony igazságszolgáltatás megteremtéséhez fűződő érdekét. A tiltott lehallgatás, a titokban készített hangfelvétel, az így készített kamerafelvétel célja leginkább a későbbi bizonyítékként történő felhasználás, amely nem tekinthető eleve aránytalannak, a készítő felvetődő érdekét kell mérlegre tenni a másik érdekelt azon érdekével szemben, hogy a nem nyilvános kijelentését titokban ne rögzítsék, képet róla ne készítsenek, illetve az ilyen felvételt ne használják fel. A büntetőbíróságok gyakorlata szerint nem minden bizonyítékszerzési tilalom megszegése von maga után eljárásjogi bizonyítékértékelési tilalmat. Az esetek többségében a készítő magánszemély, aki bizonyítékszerzési tilalomnak nem alávetett, hanem „csupán” egy büntetőjogilag felállított tilalom ellen cselekszik. Megfigyelhető a büntető- és a polgári ügyekben eljáró bíróságok egymással szemben álló álláspontja is.

A kérdésnek azért is van jelentősége, mert a felvétellel a készítő személy a saját maga igényének akar érvényt szerezni, de az is lehetséges, hogy az elkészítésnél különösebb cél nem is vezérli, mialatt nincs tisztában azzal, hogy ezzel ő maga elkövetheti a btk. 201. vagy 201/A § szerinti bűncselekményeket.